

Carles Soldevila, periodista

Núria Santamaria

Núria Santamaria és professora del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Autònoma de Barcelona.

This article summarizes the many-faceted journalistic activity of Carles Soldevila from his beginnings as an editor for El Poble Català in 1909 up to his last collaborations with Destino. The article focuses on some of the journalistic genres employed by Soldevila such as female reporting, column writing and political commentary. It also studies his work as the director of the magazine D'Ací i d'Allà and his reflections on his profession.

Per poc que es coneguin l'època i les circumstàncies de la vida cultural del primer tros de segle XX, es diria que la vinculació amb el periodisme d'un aspirant a escriptor havia de ser quasi inevitable, almenys com a afer subsidiari. El cas de Carles Soldevila no fou, per tant, original en aquest sentit, el que sí que potser el fa un pèl més insòlit és que el seu primer contacte amb una redacció de diari no es va deure ni a una tria romànica ni a imperatius econòmics, sinó a la intervenció directa del seu pare, que, en adonar-se de la flaca literària del noi, va enviar-lo de meritori a *El Poble Català*, "tot dient que només en la brega dels diaris s'aprenia a redactar amb desimboltura".¹ Val a dir que l'afició literària també era compartida pel progenitor en qüestió. Carles M. Soldevila i Boixader solia aprofitar el lleure que li deixaven la notaria i els estudis sobre temes legals, per dedicar-se a l'activitat política, l'articulisme, la traducció i fins a la novel·la. Sigui com vulgui, i a pesar que la mesura paterna sembla que no pretenia pas encoratjar la professionalització literària del jove estudiant de Dret, el peculiar ingrés de Carles Soldevila a les files del periodisme no pot fer perdre de vista tres aspectes decisius i interconnectats: el component vocacional que per a l'autor sempre va tenir l'escriptura en qualsevol de les seves manifestacions, la nítida consciència d'ofici que va desenvolupar i el sistema de vasos comunicants que va establir entre l'observació "periodística" de la realitat i la ficció literària (i viceversa).

Soldevila sempre es va referir al fet d'escriure com una mena d'indefugible demanda íntima² i el cert és que el volum productiu —articulístic i llibresc— no dóna pàbul al dubte. Tot amb tot, no és sobrer remarcar que l'escriptor mai no va cedir a l'embat grafo-maniac arrauxadament, i per aquesta raó —pel determini contumaç de temperar amb la reflexió, tant l'impuls espontani com la monotonia de l'exercici quotidià— és que les seves aportacions al periodisme tenen, a més dels ostensibles mèrits quantitatius, virtuts qualitatives notòries.

La incidental entrada a *El Poble Català* l'any 1909 es podria tenir per anecdòtica si s'ignorés la transcendència que Soldevila mateix va concedir als anys d'estada en aquella redacció per a la ulterior pràctica professional i per a les pròpies conviccions políti-

¹ "‘Mirador’ pregunta als escriptors". *Mirador* (23-VI-1932), núm. 177, p. 6.

² "La nostra enquesta. Com pogueren frustrar-se algunes figures populars". *La Humanitat*, 6-VIII-1933.

ques. L'aprenent va començar, com és usual, amb feines essencialment grises que, tanmateix, van inculcar-li la dinàmica que suposava fer-se amb les urgències i el tràfec d'un diari, entrenar-se en l'estil concís de les informacions breus i adquirir agilitat a l'hora d'escriure.³ A banda, però, de les lliçons d'ordre tècnic que el nouvingut podia treure de la vinculació amb un periòdic, que en aquells moments maldava per captar un públic més ampli, Soldevila compartia els ideals catalanistes, esquerrans i republicans de bona part dels seus col·legues, i, a partir de 1911, quan la seva participació es va ampliar de forma esporàdica amb articles signats, la sintonia amb els principis progressistes, l'actitud crítica cap a la guerra del Marroc, la defensa de sectors socials desfavorits es va fer nítida. De més a més, la seva dimissió el 1914, compartida amb tot el grup de col·laboradors que van abandonar el diari bo i reprovant el pacte de la Unió Federal Nacionalista Republicana amb els lerrouxistes, demostra que, als vint-i-dos anys, Soldevila ja havia assumit fins a les darreres conseqüències la deriva política que tenia l'ofici.

És una acceptable exageració considerar la feina d'aquells primers anys a la premsa com la llavor de la prolífica i polifacètica activitat literària i periodística ulterior, perquè a través de les pàgines d'*El Poble Català* i de setmanaris com *El Gall*, revistes com *Picardol*, *Revista Nova* o la *Revista de Catalunya*, de 1912, entre d'altres, va treure-hi el cap el poeta, el cronista, l'autor de proses de traç fi, el polemista, el comentarista polític, el redactor tot terreny... La diversitat de gèneres que Soldevila va poder tocar i les diverses funcions que va realitzar en els intestins d'un rotatiu obeeixen a causes que per força apunten a l'experiència precoç en el negoci de la premsa i als dots personals de qui tenia una curiositat insaciable per quasi totes les coses i la traça de saber-les explicar amb una gran economia de mitjans, però fa tota la impressió que també s'han d'atribuir a l'efervescent conjuntura periodística del país i a la progressiva implantació del nou concepte d'intel·lectual que la modernitat europea estava forjant. Un escriptor que, com Soldevila, volia encaixar en els incipients engranatges socials burgesos havia d'acatar d'una manera o altra les lleis del mercat i aspirar a un reconeixement professional, que el periodisme podia proporcionar en part.

³ Sobre les condicions de treball a *El Poble* llegiu el testimoni que va donar en el capítol IV de *La nostra gent. A. Rovira i Virgili*. Barcelona: Llibreria Catalònia, 1925, p. 34-44.

D'altra banda, des de tombant de segle, les publicacions periòdiques s'havien convertit en un dels àmbits predilectes per als grans debats ideològics i l'eficient canal de divulgació per a nocions i projectes de nou encuny, per això Soldevila podia concebre la seva labor a la premsa com un tentacle més de la seva projecció pública com a intel·lectual, perfectament arrengrerable amb els llibres, les conferències o el teatre. Des d'aquest punt de vista, es pot dir que l'escriptor va exercir un periodisme "compromès", perquè amb independència del tema que tractés —l'estatut d'autonomia, les façanes de l'Eixample o el calçat masculí— la perspectiva i el tractament responien a un sistema de conviccions coherent. Vet aquí una altra de les característiques soldevilanes que cal assenyalar amb pedra blanca: la sòlida congruència de les seves idees, a desgrat de les subtils evolucions de cada època i de l'heterogeneïtat de les seves manifestacions.

Atès que la secció diària dels Fulls de Dietari es va mantenir a *La Publicitat* durant disset anys, primer escrita en castellà —de juliol de 1917 a l'agost de 1922— i després en català —de mitjan agost de 1922 fins al març de 1934—, una de les facetes periodístiques més conegudes de l'escriptor és, comprensiblement, el columnisme. La persistència és un motiu prou sòlid, i segons com prou singular, per prendre nota de l'obra de l'home de lletres en aquesta parcel·la, per bé que cal afegir al que és obvi dues peces de convicció rotundes: l'eficiència comunicativa i la qualitat literària. Tenim més d'un testimoni i més de dos que ens parlen de l'èxit dels Fulls: "Eren llegits abans que els articles editorials i molt abans que l'aiguabarreig de les notícies", apuntava Josep Miracle.⁴ La declaració assenyalava de forma prou explícita la fidelitat lectora que Soldevila aconseguí i que, entre altres factors que seria llarg d'analitzar, es deu a la fabricació d'una personalitat distintiva que brindava una versió plausible d'aspectes concrets de la realitat des d'un sobri escepticisme. El "personatge" del dietarista posava al damunt de la taula les cartes de les seves creences, les seves opinions i les seves perplexitats sense pedanteries, i mirava de fer-les públiques, de compartir-les, de persuadir —si s'esqueia— amb una bastida retòrica tan impecable que podia semblar inexistent. La simulació d'un estil límpid i "natural", desafecte als plomalls adjectius i a la

⁴ Josep MIRACLE. "Carles Soldevila". *Mestres i amics*. Barcelona: Selecta, 1985 (Biblioteca Selecta, 513), p. 166-167.

sintaxi tortuosa, que en algun moment es va considerar canònic⁵ és una altra de les claus de la fortuna de Soldevila entre els seus coetanis i un dels passaports a la perdurabilitat. Fet i fet, va ser la vàlua estètica de la seva prosa el que va convèncer l'autor de la possible vigència dels seus escrits més enllà del fungible consum diàrius i de l'oportunitat d'aplegar-los en un volum el 1928, recollit en les *Obres completes* de 1967,⁶ que va donar esment per primer cop de la magnitud de l'esforç soldevilià i del punt de "normal" flexibilitat que havia aconseguit donar a la llengua escrita. En qualsevol cas, el prestigi de què gaudiren el tarannà i les maneres del periodista és eloqüentment corroborat per la multiplicació de col·laboracions en la premsa d'abans de la guerra, fet i fet, en quasi totes les que podien avenir-se amb els seus interessos: *La Revista*, *Juventut Catalana*, *Revista de Catalunya*, *L'Opinió*, *La Nau*, *Mirador*, *La Nova Revista*, *Violet*, *La Vanguardia Ginebra* i un folgat etcètera que va incorporar publicacions espanyoles (*El Sol*, *Luz*) i estrangeres (*Comoedia*). No obstant això, convé esclarir que el grau d'implicació personal en tots aquests papers va distar molt del que va tenir dins *La Publicitat*, sobretot en girar la dècada dels vint, quan el diari, adquirit per Acció Catalana, va iniciar un procés de catalanització, modernització i combativitat política en el qual Soldevila va jugar-hi un paper molt actiu.

Com que les traces documentals pervingudes no són abundoses, resten molts angles cecs en la reconstrucció de la trajectòria de l'intel·lectual en el govern de determinades publicacions. Sabem que va ser un dels instigadors i organitzadors del butlletí setmanal *Acció Catalana*, que va dirigir la revista del Rotary Club —*Rotary*— a finals dels anys vint, i que tingué pes específic en revistes com *Ginebra* o *L'Estudiant*, però les circumstàncies i els detalls d'aquestes activitats encara estan pendants d'estudi. Sembla més apamada i definitivament més apreciada l'empremta de Soldevila al capdavant del magazine *D'Ací i d'Allà*. El mític número de 1934 dedicat a l'art del segle XX, elogiadíssim per creadors, crítics i historiadors de l'art, l'edició facsímil dels darrers números del magazine el 1995 i l'edició d'una tesi doctoral que

⁵ Francesc TRABAL. "Una lliçó d'estil". *Diari de Sabadell*, 2-VI-1928.

⁶ Carles SOLDEVILA. *Full de dietari. Tria*. Barcelona: Llibreria Catalònia, 1928, i Carles SOLDEVILA, *Obres completes*, Barcelona: Selecta (Biblioteca Perenne, 21), p. 1.331-1.385. El lector encuriós pot trobar més combustible articulístic a Carles SOLDEVILA, *Fulls de dietari. Una antologia*. Barcelona: Nova Biblioteca Selecta, 2004.

descriu les etapes i els continguts de la revista⁷ han contribuït a sancionar, acadèmicament com a mínim, l'excel·lència d'una labor homologable a la de qualsevol publicació europea del mateix estil i que, en bona mesura, és producte de l'esforç de l'escriptor. Totes les idees de Soldevila sobre la importància de les formes, les teories sobre l'esnobisme com a motor social, el rerefons ètic de valors com l'elegància, la mundanitat, etcètera, van prendre cos en les pàgines de *D'Ací i d'Allà* de 1924 en endavant, quan ell va agafar les regnes del magazine, i els números de finals dels anys vint ja tenen un tractament gràfic, tipogràfic i periodístic impecable. Allò que semblava una publicació adreçada al consum femení prioritàriament, amb pàgines de moda i anuncis de cosmètics, oferia continguts que tampoc no podia negligir l'home de món (viatges exòtics, les darreres tendències de la novel·la nord-americana, ressenyes d'exposicions...). En realitat, aquest reeixit intent de dignificació del periodisme per a senyores no era una aventura nova en la pràctica professional de Soldevila, vist que el 1919 ja escrivia una secció setmanal d'aquest tipus per a l'edició del vespre de *La Publicidad* que es deia *Gaceta Femenina* i que defugia els tòpics enfocaments sobre l'univers de mares i mullers que s'estilaven aleshores, una tònica que mantindria en les seves col·laboracions a *El Hogar y la Moda* o a *Color* a principis de la dècada dels vint, i que madurarien amb la direcció de la pàgina dedicada a les dones de *La Rambla*. Soldevila potser no era partidari d'un igualitarisme que virilitzés la dona i fongués les inexorables diferències entre sexes, però s'adonava que l'equiparació de drets obtinguda amb la República obligava a demanar-se si no era necessari "que els diaris i revistes adoptin un altre to per dirigir-se a les dones".⁸

L'al·lusió al canvi de règim ve al pèl per escriure dos mots sobre un vessant molt estimable del periodisme soldevilià tot sovint desatès: el comentari polític. Des de les primeres passes a *El Poble Català*, com s'ha vist, les qüestions polítiques esdevingueren matèria habitual dels escrits de l'autor, les seves consideracions en aquests terrenys mai no ocultaren ni les seves simpaties ni els seus principis: els articles d'*Iberia* en el transcurs de la Primera Guerra Mundial varen hissar sense vacil·lacions la bande-

⁷ Joan Manuel TRESSERRAS. "D'Ací i d'Allà". *Aparador de la modernitat* (1918-1936). Barcelona: Llibres de l'Índex, 1993.

⁸ Carles SOLDEVILA. "Inter nos". *La Rambla*, núm. 107 (1-II-1932), p. 7.

ra de la francofília, el catalanisme i les opcions independentistes van ésser defensades ben a les clares a *La Revista* o al *Butlletí de les Joventuts Nacionalistes de Catalunya*, i els ideals republicans, liberals i demòcrates van ser propugnats arreu amb assiduitat. En aquestes ocasions Soldevila podia mostrar-se molt vehement, tot i que són molt comptades les vegades que es permetia el pamfletarisme explícit. En les seves anàlisis més aviat solia imperar un higiènic sentit del relatiu i un esperit pràctic, que mantenia primmirades distàncies amb el vulgar utilitarisme. Amb independència, però, de les opcions ideològiques concretes, potser és en aquest gènere on es fa més diàfanament visible la consciència diguem-ne “didàctica” de l’intel·lectual que intenta sensibilitzar els lectors sobre l’obligació cívica d’interessar-se i participar en el govern de la cosa pública, sobre l’aposta humanística que significa fer confiança a l’organització racional de la convivència.

El paper de Carles Soldevila en l’actualització i dinamització dels models periodístics del segle passat no es va limitar a demostrar el moviment caminant, a produir molt i molt bé; als seus exercicis periodístics quotidians s’ha d’afegir la doble torna de les nombroses meditacions deontològiques, publicades a les seves seccions habituals, i una activa preocupació pels problemes corporatius i per la defensa dels interessos dels treballadors de la premsa. A pesar de la repugnància soldeviliana per segons quines poses allisonadores, no van faltar en els seus escrits les comminacions a respectar la gramàtica fabriana, el rebuig de tot sensacionalisme, assenyadíssimes elucubracions sobre la impossibilitat de ser objectiu i l’exigència de ser fidedigne...

85

Amb una dedicació professional tan intensa al periodisme, costa imaginar el tràngol anímic que devien representar per un escriptor de la seva mena les dificultats polítiques i administratives per a la seva reintegració en l’ofici després de l’exili. Tot i que va tornar de París el 1941, no li va ser concedit el carnet de periodista fins a finals dels anys cinquanta. A partir d’aleshores el nom de Soldevila va rebrotar mica en mica a *Semana*, al *Diario de Barcelona*, a *La Vanguardia Española*, a *Destino*. És aquest un Soldevila que només les circumstàncies han fet opac i que reclama una revisió equànime i una divulgació generosa, algunes de les millors virtuts del periodisme català actual es deuen a ell i als de la seva generació; no és perquè sí que Néstor Luján el reconeixia com a mestre: “a principis de 1967 moria, deixant un record, que jo estimo enormement d’un català fi, impecable, d’una curiositat intel·lectual infinita i per a qui la discreció va ser una de les seves íntimes ale-

gries, en aquest país nostre d'indiscrets, de dialèctics orgullosos i d'extrovertits ressonants. Voldria deixar aquí el meu emocionat record d'un home que, com Michel de Montaigne, va rebutjar tots els fanatismes i defensà la llibertat de consciència, i que féu de l'elegància física i expiritual una exigent necessitat".⁹

⁹ Néstor Luján. "El mestre Carles Soldevila". *El túnel dels anys 40. Memòria personal*. Barcelona: La Campana, 1994, p. 164.